

CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

Patrz i zmieniaj

Scenariusz zajęć i materiały pomocnicze do filmu **Raj. Trzy podróże w tym świecie**

Scenariusz zajęć i materiały pomocnicze autorstwa Kingi Białek

www.ceo.org.pl/piz

polska pomoc

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w ramach programu Polska Pomoc 2008 oraz Biura Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy. Treści przedstawione na stronie wyrażają poglądy realizatora projektu i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem sponsorów.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Temat lekcji: Emigracja – wyzwanie dla współczesnego świata.

Czas trwania: 90 min

Cele zajęć

Dla nauczyciela:

- Uczniowie znają pojęcie migracji oraz przyczyny i skutki tego zjawiska.
- Uczniowie znają organizacje, które zajmują się tematyką migracji.
- Uczniowie potrafią wymyślać lub podejmować działania na rzecz imigrantów.

Dla ucznia:

- Poznasz zjawisko migracji oraz jego przyczyny i skutki.
- Dowiesz się, jakie organizacje zajmują się zjawiskiem migracji oraz udzielaniem pomocy imigrantom.
- Dowiesz się, jakie działania możesz podjąć w celu pomocy imigrantom.

NaCoBeZu:

- Własnymi słowami zdefiniujesz pojęcia: imigrant, emigrant, migracja, uchodźca.
- Wymienisz przynajmniej 2 (dla gimnazjum), 3 (dla szkół ponadgimnazjalnych) przyczyny i skutki migracji.
- Wymienisz przynajmniej jedno działanie społeczne, które możesz podjąć – indywidualnie lub w grupie – by poprawić los imigrantów.

Pytanie kluczowe:

- Czy emigracja jest zawsze wyjazdem do ziemi obiecanej? Uzasadnij odpowiedź.

Potrzebne materiały:

- telewizor i odtwarzacz DVD lub komputer i rzutnik
- karta obserwacji filmu – jedna kopia dla każdej pary
- flipchart i markery lub tablica i kreda
- kopie materiałów pomocniczych dla grup – po jednej dla każdej grupy.

Metody i formy pracy:

- praca w grupach
- dyskusja
- praca z tekstem

Przebieg zajęć:

1. Na kilka dni przed zajęciami poproś uczniów i uczennice, by przygotowali się do dyskusji na temat migracji we współczesnym świecie. Poproś, aby na podstawie informacji pochodzących z różnych źródeł (np. internet, prasa, własne obserwacje) spróbowali odpowiedzieć na pytanie: z jakich krajów ludzie najczęściej migrują i jakie są kierunki tych migracji.
2. Przed wyświetleniem filmu poproś uczniów i uczennice, by podzielili się tym co udało im się znaleźć. Poinformuj, że film będzie dotyczył migracji do jednego z krajów europejskich i będzie to liryczne spojrzenie na „drogę do raj” osób migrujących. Poproś klasę o podzielenie się na pary. Każdej parze wręcz kopię karty obserwacji filmu. Poproś o zapisanie odpowiedzi na pytania w trakcie oglądania filmu. (5 min.)
3. Projekcja filmu *Raj. Trzy podróże w tym świecie*.

(55 min.)

4. Po obejrzeniu filmu zapytaj uczniów i uczennice o ich ogólne wrażenia.

Możesz zadać pytania pomocnicze:

- a) Czy podobał się wam ten film, czy nie? Dlaczego?
- b) Czego się dowiedzieliście?
- c) Czy film jest obiektywny? Czy opowiada się za czyjąś stroną?
- d) Jakie inne treści waszym zdaniem mogłyby zawierać ten film, aby wzbogacić prezentowaną tematykę?

(5 min.)

5. Podziel uczniów i uczennice na 4 lub 8 grup – zależnie od liczebności klasy (grupy nie powinny liczyć więcej niż 5 osób) i rozdaj im pytania oraz materiały pomocnicze, które znajdziesz na kolejnych stronach. Każda grupa otrzymuje inny zestaw pytań; na pierwsze z nich można odpowiedzieć na podstawie filmu (kart obserwacji), na drugie – korzystając z materiałów pomocniczych, które znajdziesz poniżej.

Poproś uczennice i uczniów, aby w swoich grupach udzielili odpowiedzi na zadane im wcześniej pytania.

(5 min.)

6. Poproś każdą grupę o przygotowanie plakatów przedstawiających przydzielony jej fragment zjawiska migracji. Zachęć do kierowania się swoją własną wiedzą czy obserwacjami.

Na końcu poproś każdą grupę o prezentację swojego plakatu – najlepiej w kolejności numerycznej grup, żeby zacząć od wyjaśnienia podstawowych pojęć i zakończyć na potencjalnych działaniach.

(10 min.)

7. Po omówieniu plakatów zapytaj uczniów i uczennice, co jako klasa mogą zrobić na rzecz migrantów. Spisz pomysły na tablicy lub flipcharcie. Możesz również rozdać materiał pomocniczy prezentujący organizacje zajmujące się pracą na rzecz migrantów.

Zaproponuj pracę domową, która pozwoli poszerzyć wiedzę, na przykład:

- Dla młodszych uczniów – poproś klasę o przeprowadzenie wywiadów z rodziną, znajomymi, sąsiadami na wybrany temat z zakresu migracji (dlaczego ludzie emigrują i czego się spodziewają po dotarciu do lepszego kraju), a następnie porównaj treści wywiadów na kolejnej lekcji.
- Dla starszych uczniów – poproś klasę o znalezienie różnych materiałów źródłowych na temat migracji, które następnie trzeba porównać i spróbować ocenić pod kątem obiektywności przekazu (co można zobaczyć w telewizji na temat migracji, a co na ten temat przeczytać w gazecie i które źródła są bardziej obiektywne oraz od czego to zależy).

(5 min.)

8. Na tablicy zapisz trzy niedokończone zdania: „Dziś dowiedziałem/am się...”, „Zaskoczyło mnie...”, „Chciałabym/Chciałbym zrobić ...”. Poproś uczennice i uczniów aby kolejno dokończyli jedno z tych zdań.

(3 min.)

Propozycje działań szkolnych po obejrzeniu filmów

1. Akcja informacyjna na temat migracji na świecie: Uczniowie zdobywają wiedzę na temat migracji w oparciu o film i inne źródła. Następnie przygotowują plakaty (wg scenariusza tych zajęć) i prezentują je w szkole – na przykład w ramach gazetki ściennej. Wiedzę tę można również zaprezentować w formie szkolnego spektaklu lub spróbować nakręcić film. Celem akcji jest przekazanie wiedzy na temat zjawiska migracji i jego wielowymiarowości w ciekawej formie.
2. Zaproszenie gościa i/lub prezentacja wybranej kultury imigrantów: Uczniowie nawiązują kontakt z organizacją prowadzoną przez środowiska migrantów mieszkających w Polsce (lub kontakty indywidualne) i zapraszają przedstawiciela wybranej grupy kulturowej na spotkanie. Przed spotkaniem uczniowie zastawiają się, czego chcieliby dowiedzieć się od migranta i wraz z nauczycielem przygotowują listę pytań. Jeśli uczniom uda się zaprosić więcej osób, można

zorganizować „wieczór kulturowy” dla większej grupy. Celem takiego spotkania jest przełamywanie barier w relacjach z osobami pochodzącymi z innych kultur oraz propagowanie wiedzy na temat obcych, ale obecnych w Polsce kultur. Spotkanie to można też zorganizować bez udziału gości, skupiając się na prezentacji kultury danego kraju – na przykład uczniowie przygotowują poczęstunek wybranego kraju Afryki czy ukraiński, aby zaprezentować kulturę migrantów przebywających w Polsce.

3. Gra na temat migracji: Uczniowie z pomocą nauczyciela przygotowują scenariusz gry, która pozwoliłaby innym lepiej zrozumieć zjawisko migracji. Uczniowie wybierają najpierw obszar z tematyki migracji, na który chcieliby zwrócić uwagę w grze (na przykład pokonywanie szlaku migracyjnego, adaptacja po przyjeździe do „raju”), a następnie ustalają scenariusz gry (wymyślają role, czas trwania, odbiorców gry). Wymyśloną grę można przeprowadzić w klasie, która ją stworzyła lub zaadresować do innych klas. Ważnym zadaniem nauczyciela w tym przypadku jest pomoc w przygotowaniu gry (powinna być ciekawa, możliwa w realizacji i niezbyt trudna dla uczestników) oraz jej ewaluacji (podsumowanie przeżyć uczestników gry oraz dostarczenie im wiedzy na temat migracji).

Dla szkół ponadgimnazjalnych:

Przed zajęciami uczniowie podzieleni na grupy, sami zdobywają informacje na temat migracji (w oparciu o 4 obszary ze scenariusza: przyczyny migracji, szlaki migracyjne, zajęcia migrantów i skutki migracji, pomoc imigrantom). Następnie, po projekcji filmu prezentują te 4 obszary w dowolnie wybrany przez siebie sposób (nie muszą to być plakaty), na przykład w formie teleturnieju, quizu, wywiadu telewizyjnego, itp. Obszar analizy zjawiska migracji można rozszerzyć o inne tematy i tym samym stworzyć więcej grup, na przykład: sfera emocjonalna (jakie emocje towarzyszą migrantom w czasie ich drogi, a jakie ich rodzinie), sfera adaptacji do nowego kraju (co pomaga i co utrudnia adaptację do nowej kultury, do nowego społeczeństwa), sfera prawna (czy i jak można zalegalizować pobyt w innym kraju), itd.

KARTA OBSERWACJI FILMU *RAJ. TRZY PODRÓŻE W TYM ŚWIECIE*

1) Dlaczego Bakary i inni migranci przybyli do Europy?

2) Jak wygląda droga migrantów do Europy?

3) Jak wygląda życie Bakarego w Hiszpanii?

4) Z jakimi niebezpieczeństwami wiąże się dla migrantów podróż do Europy i pobyt tam?

Materiały do pracy w grupach

Grupa pierwsza Przyczyny migracji	1) Dlaczego bohaterowie filmu zdecydowali się na opuszczenie swojego kraju? 2) Jakie inne wydarzenia mogą powodować migrację?
---	--

Migracje to przemieszczenia różnych grup społecznych pomiędzy różnymi skupiskami ludności, np. pomiędzy krajami lub miastami, pomiędzy różnymi rejonami geograficznymi i państwowymi. Dzielimy je na przymusowe (gdy ktoś musi uciekać) lub dobrowolne (gdy ktoś chce, ale nie musi wyjechać), legalne (gdy ktoś przemieszcza się legalnie i posiada dokumenty na legalny pobyt) i nielegalne oraz na stałe (czyli bezpowrotne) i czasowe (powrotne).

Powody migracji mogą być:

- ekonomiczne (emigracja do kraju o lepszym statusie ekonomicznym; przykładowa grupa: nielegalni imigranci lub legalni emigranci „za pracą”)
- naukowe (przyjazdy do kraju, w którym można zdobyć wykształcenie; np. studenci zagraniczni)
- biznesowe (przyjazdy do kraju, w którym jest legalna możliwość pracy, ale status ekonomiczny tego kraju nie musi być lepszy od statusu kraju pochodzenia; np. nauczyciele języków obcych, biznesmeni)
- zapewnienie bezpieczeństwa (przyjazdy do krajów gwarantujących bezpieczeństwo, np. uchodźcy).

Kilka pojęć:

Imigracja to przybycie do kraju w celu osiedlenia się lub długotrwałego pobytu. Imigrantami są osoby, które przyjeżdżają do Polski lub w przypadku filmu „Paradise” – mieszkańcy Mali, Wybrzeża Kości Słoniowej, Gwinei przyjeżdżający do Hiszpanii.

Emigracja to opuszczenie swojego kraju w celu osiedlenia się lub długotrwałego pobytu w innym kraju.

Uchodźcy to osoby, którym przyznano status uchodźcy. We wszystkich krajach, które podpisały Konwencję Genewską (międzynarodowy dokument ONZ z 1951 roku), w tym także w Polsce i w Hiszpanii, przyznaje się status uchodźcy. Status uchodźcy może otrzymać: „osoba, która opuściła swój kraj pochodzenia, ponieważ odczuwa uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu rasy, religii, narodowości, poglądów politycznych, przynależności do określonej grupy społecznej” (wg Konwencji Genewskiej).

Grupa druga Szlaki migracyjne	1) Z jakich krajów wyemigrowali bohaterowie filmu i do jakich krajów trafili? 2) Z jakich innych krajów mogą pochodzić migranci i do jakich krajów europejskich się udają?
---	---

Szlaki lub **ścieżki migracyjne** to drogi, którymi migranci przybywają do miejsc docelowych. Szlaki te przemierzane są wszystkimi środkami transportu (w kontenerach towarowych na statkach transportowych, łodziami rybackimi, ale także samochodami, pociągami, liniami lotniczymi czy też piechotą) i można je podzielić na legalne (kiedy cudzoziemiec przechodzi kontrolę dokumentów dokonywaną przez straż graniczną i ma pozwolenie na pobyt/pracę w innym kraju) i nielegalne (kiedy cudzoziemiec omija kontrolę graniczną lub nie posiada dokumentów zezwalających na pobyt – przykładem jest tu tzw. „zielona granica”, czyli przekraczanie punktów granicznych w miejscach zabronionych, często w obszarach leśnych). Nielegalne migracje są powodem powstawania szlaków przerzutowych lub kurierskich, na których „przerzuca się” pojedyncze osoby lub całe grupy ludności, pomijając lokalne i międzynarodowe prawo lub przekraczając nielegalnie granice państw i obszarów wewnątrzpaństwowych. Szlaki migracyjne kształtują się głównie według warunków ekonomicznych, politycznych i społecznych na danym terenie (to znaczy, że jeśli w danym obszarze jest niestabilna sytuacja polityczna, to można spodziewać się migracji do najbezpieczniejszego sąsiedniego).

Szlaki migracji do Europy. Europa jest kontynentem, który wielu osobom na świecie jawi się jako raj. Wiele krajów europejskich ocenia się jako bogate, co przyciąga mieszkańców krajów mniej rozwiniętych. Co więcej, wiele krajów Europy podpisało Konwencję Genewską, która nakłada obowiązek udzielenia schronienia osobom starającym się o nadanie statusu uchodźcy. Dlatego też do Europy przybywa wielu uchodźców – osób, które uciekają ze swojego rodzinnego kraju przed wojną lub prześladowaniami.

Do krajów Europy Środkowej przybywają osoby głównie z Europy Wschodniej lub z Azji, poszukujące pracy lub starające się o nadanie statusu uchodźcy. Do krajów Europy Zachodniej przybywają osoby również z Europy Wschodniej, z Azji, z Afryki. Przykładowe szlaki migracyjne to: mieszkańcy Indii i Pakistanu migrujący przez Iran, Turcję, Grecję, Włochy i dalej do Francji lub Wielkiej Brytanii; mieszkańcy Afryki Północnej, Środkowej i Zachodniej wędrujący przez Maroko do Hiszpanii i Francji; mieszkańcy Czeczenii wędrujący przez Federację Rosyjską, Ukrainę lub Białoruś do Polski.

Grupa trzecia Zajęcia migrantów i inne skutki migracji	1) Czym zajmują się bohaterowie filmu po dotarciu do „raju”? 2) Jaki wpływ na zajęcia migrantów może mieć legalizacja pobytu w „raju”?
--	---

Zajęcia imigrantów: Jednym z najważniejszych skutków migracji jest to, co robią i czym zajmują się migranci po dotarciu do kraju docelowego. Zajęcia migrantów często zależą od celu, w jakim przyjechali do danego kraju. Biznesmeni pracują w zawodach, w których mogą rozwijać się lepiej niż we własnym kraju. Studenci oprócz studiowania zajmują się pracami tymczasowymi lub nauką języka. Imigranci ekonomiczni przyjeżdżający do państw o wyższym statusie ekonomicznym trudnią się każdą pracą, która pozwoli im zarobić pieniądze, na utrzymanie siebie i/lub rodziny, a często wrócić również do kraju rodzimego. Większość imigrantów pracuje w zawodach fizycznych, nierzadko poniżej własnych kompetencji zawodowych. Imigranci często zapełniają lukę zawodową na danym rynku pracy – pracują w zawodach, w których w danym kraju jest duże zapotrzebowanie na pracowników, a dla lokalnej społeczności zawody te są mniej atrakcyjne. Zdobycie lepszej pracy często utrudnione jest przez nielegalny pobyt migranta. Najczęściej wykonywane prace przez imigrantów ekonomicznych (zarówno legalnie, jak i nielegalnie) to: opieka i pomoc domowa, praca w branży budowlanej i gastronomicznej, handel. Warto na koniec zwrócić uwagę na fakt, że imigranci ekonomiczni, posiadający zezwolenie na pobyt i pracę mają podobne prawa i obowiązki co mieszkańcy kraju ich pobytu (np. płacą podatki).

Inne ważne skutki migracji: Migracje są szerokim obszarem tematycznym, który można podzielić ze względu na skutki czy konsekwencje, jakie migracje wywołują w różnych dziedzinach życia: społecznego, zawodowego, indywidualnego. Najczęściej opisywane skutki migracji to: prawne i polityczne (ustalenie narodowych i międzynarodowych praw i dokumentów regulujących migracje, np. legalizacja pobytu), ekonomiczne (np. wpływ imigrantów na rynek pracy), społeczne (np. przemieszczanie się ludności na danej przestrzeni, co wpływa na nowe więzy i relacje społeczne), kulturowe (np. mieszanie się różnych grup kulturowych, tworzenie społeczeństwa wielokulturowego), psychologiczne (np. adaptacja do nowych warunków życia, do nowego otoczenia, do nowych ludzi, do nowej kultury) i humanitarne (np. zapewnianie bezpieczeństwa różnym grupom ludności).

Grupa czwarta – Pomoc migrantom:	1) Kto udzielił pomocy migrantom w filmie? 2) Jakiej pomocy mogą oczekiwać migranci w czasie pokonywania drogi i po dotarciu do „raju”?
-------------------------------------	--

Obszary pomocy migrantom: Osoby migrujące wymagają pomocy zarówno podczas przemieszczania się, jak i po dotarciu do upragnionego „raju”. Pierwszym problemem jest zapewnienie środków transportu, które pomogą w przedostaniu się do kraju docelowego. Jak pokazuje film „Raj”, droga ta bywa bardzo trudna. Kolejnym etapem jest załatwienie kwestii związanych z legalizacją pobytu – nie zawsze jest to jednak możliwe, więc migranci przebywają nielegalnie na terytorium danego kraju, co w każdej chwili grozi deportacją. Kolejne etapy związane są z ustabilizowaniem sytuacji zawodowej (szukanie pracy, która zapewni dofinansowanie) czy zapewnieniem niezależnego statusu (legalizacja pobytu). W zależności od przebiegu tych etapów, obszary pomocy będą inne dla każdego cudzoziemca – i tak, niektórzy będą poszukiwać pomocy w załatwieniu spraw urzędowych (współpraca z urzędnikami, prawnikami, czasem policją), inni będą poszukiwać pomocy w kwestiach własnego bezpieczeństwa (współpraca z lekarzami, psychologami, z noclegowniami, pomoc w znalezieniu pracy), inni będą poszukiwać pomocy dla swojej rodziny (np. informacje, jak przelać swojej rodzinie pieniądze lub jak zapewnić szkołę dla swoich dzieci, które przyjechały z nimi). Dużym i ważnym obszarem, w którym migranci mogą poszukiwać pomocy, jest adaptacja do nowej kultury i do nowego społeczeństwa.

Organizacje pomagające migrantom: Na świecie istnieje wiele organizacji, które monitorują procesy migracji i badają to zjawisko (sprawdzają, w jakim kierunku migrują ludzie i jakie to może mieć skutki, np. czy migracja licznej grupy ludności nie spowoduje kryzysów humanitarnych czy ekonomicznych). Jest też szereg organizacji pomagających migrantom w kwestiach humanitarnych (np. zapewnianie żywności, bezpiecznego powrotu do domu), prawnych (np. kwestie związane z legalizacją pobytu), zawodowych (np. pośrednictwo w znalezieniu pracy), psychologicznych (np. pomoc ofiarom nielegalnych przemytów ludności). W Polsce działają instytucje i organizacje międzynarodowe (np. UNHCR, Amnesty International), międzyrządowe (np. IOM), narodowe (np. Urząd ds. Cudzoziemców) i pozarządowe (np. Polska Akcja Humanitarna, Caritas Polska), które świadczą wsparcie migrantom w różnych dziedzinach. Organizacje, które przyczyniły się do powstania filmu *Raj* to: Amnesty International, UNHCR, SOC Almeria, SASK Finland, Caritas Spain, Mali Folke Center.

MATERIAŁY POMOCNICZE

Jakie argumenty podnoszą zwolennicy i przeciwnicy wolnej emigracji?

Argumenty zwolenników:

- każdy człowiek posiada prawo do swobodnego przemieszczania się
- ułatwienie legalizacji pobytu
- uproszczenie polityki wizowej i zmniejszenie kosztów administracyjno-biurowych
- otwarte granice sprzyjają komunikacji, rozwijają nowe szlaki handlowe i turystykę, sprzyjają tworzeniu nowych więzi społecznych
- duża mobilność ludności sprzyja zacieraniu się granic społecznych i ekonomicznych.

Argumenty przeciwników:

- osłabienie instytucji państwa, znaczenia obywatela i narodu
- brak kontroli nad przemieszczaniem się dużych grup ludności, co może rodzić problemy związane z przeludnieniem czy nawet kryzysy humanitarne
- osłabiona kontrola nad bezpieczeństwem narodowym (np. nielegalny pobyt, nielegalny handel, grupy przestępcze)
- trudności w dostosowaniu prawa międzynarodowego do praw lokalnych.

Ilu jest na świecie uchodźców i z jakich krajów pochodzą?

Obecnie przyjmuje się, że na świecie jest około 15 mln. uchodźców, jednak liczba ta zmienia się z roku na rok. Najbardziej aktualne dane dostępne są w opracowaniach i publikacjach UNHCR (United Nations's High Commissioner for Refugees, w Polsce: Biuro Wysokiego Komisarza NZ ds. Uchodźców). Dane te pokazują, że na przestrzeni ostatnich 2-3 lat najwięcej uchodźców pochodzi z Iraku, Chin, Federacji Rosyjskiej i Turcji. Największą grupę uchodźców w roku 2007 stanowili obywatele Iraku przebywający w Szwecji.

Przy sprawdzaniu aktualnych danych warto zwrócić uwagę, czy uwzględniają one również liczbę uchodźców wewnętrznych. Uchodźcy wewnętrzni to osoby, które musiały opuścić określony rejon w danym państwie, bez przekraczania międzynarodowych granic, z podobnych powodów, co pozostali uchodźcy. Szacuje się, że spośród 15 mln. uchodźców aż 6 mln. to uchodźcy wewnętrzni. Według danych UNHCR, najwięcej uchodźców wewnętrznych jest w krajach Afryki. Obecnie największą grupę uchodźców wewnętrznych stanowią mieszkańcy Darfuru w południowym Sudanie, a tuż za tą grupą plasują się uchodźcy wewnętrzni w Czadzie.

Przykłady krajów otwartych na imigrację i takich, które prowadzą restrykcyjną politykę imigracyjną

Kraje otwarte na imigrację prowadzą łagodną politykę wizową, pobytową czy ekonomiczną, ich granice są bardziej otwarte, a prawo państwowe zachęca nawet do przyjazdu i osiedlania się w takim kraju. Kraje otwarte na przyływ migrantów to Kanada, Australia, Nowa Zelandia, Szwecja, Wielka Brytania.

Kraje, które są niechętne przyływowi imigrantów wprowadzają restrykcyjną politykę imigracyjną. Stoją za tym różne powody: na przykład troska o bezpieczeństwo narodowe kraju, w którym wysoki poziom życia przyciąga wielu przybyszów (np. Stany Zjednoczone). Dodatkowo, powodem prowadzenia takiej polityki w przypadku Stanów Zjednoczonych jest próba zachowania neutralności politycznej oraz dbanie o prestiż polityczny, który przekłada się na łatwość nawiązywania kontaktów ze strategicznymi partnerami zagranicznymi.

Kraje rządzone przez dyktatorów lub te, w których istnieje niedemokratyczny reżim polityczny również stwarzają wiele przeszkód dla potencjalnych przybyszów, do takich krajów należą m.in. Libia, Kuba, Korea Północna.

Szereg krajów prowadzi politykę przyjmowania imigrantów tylko z określonych państw – głównie z byłych kolonii. Do krajów prowadzących taką politykę należą byłe imperia kolonialne, takie jak Francja i Wielka Brytania.

Jakie były największe fale migracji w historii?

Największe fale migracji zdarzają się w przypadku konfliktów zbrojnych, katastrof humanitarnych i w poszukiwaniu lepszych warunków ekonomicznych. Jak pokazują statystyki, współcześnie największą falą migracji jest napływ Irakijczyków do Szwecji. Jednak to nie Irak jest krajem

z największą liczbą uchodźców – statystyki pokazują, że najwięcej osób starających się o status uchodźcy pochodzi z Palestyny.

Jedną z największych migracji ludności w minionym stuleciu była fala uchodźców z Afganistanu do Pakistanu (ok. 3 mln. ludności), która to ludność następnie (po osłabnięciu konfliktu z Talibami) powróciła do Afganistanu. W roku 2008 według statystyk UNHCR największą falą migracji była migracja ludności zamieszkujących Czad (zarówno uchodźcy wewnątrzni jak i zewnątrzni).

Warto pamiętać również, że niektóre historyczne fale migracji zapoczątkowały istnienie kilku państw – jak w przypadku społeczeństw Stanów Zjednoczonych i Australii. Co ciekawe, są to również 2 kraje na świecie, w których udział imigrantów we współczesnym społeczeństwie waha się między 30 a 50% całej populacji. Obecnie do krajów, w których imigranci stanowią ponad 50 % ludności należą Arabia Saudyjska i Oman.

Jaka jest europejska polityka wobec uchodźców?

Kraje europejskie, które podpisały Konwencję Genewską, stosują prawo międzynarodowe i przyznają status uchodźcy na podstawie definicji z konwencji z 1951 roku. „Uchodźcą jest osoba, która wskutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem i nie może lub nie chce z powodu tych obaw, korzystać z ochrony tego państwa”. Każda osoba, która stara się o przyznanie statusu uchodźcy, powinna przed organami administracji danego państwa uzasadnić swoje obawy z wyżej wspomnianych powodów. Uchodźcą nie może zatem stać się osoba opuszczająca swój kraj z powodów ekonomicznych lub z powodu klęsk naturalnych.

Politykę wobec cudzoziemców (uchodźców, migrantów, turystów, studentów, pracowników, pielgrzymów, członków rodzin i małżeństw mieszanych, repatriantów, przesiedleńców, reemigrantów, itp.) określają prawa poszczególnych państw. Europejska polityka wobec uchodźców jest częściowo wspólna dla członków Unii Europejskiej, wspólna dla krajów, które podpisały Konwencję Genewską oraz różni się lokalnie pod względem prowadzonej przez dane państwo polityki imigracyjnej i stosowanej polityki strategicznej na arenie międzynarodowej. Polska jako członek Unii Europejskiej zobowiązana jest do przestrzegania prawa europejskiego. W Polsce najnowsza ustawa o udzielaniu schronienia cudzoziemcom na terytorium RP pochodzi z 2008 roku i jest opublikowana na stronach Urzędu ds. Cudzoziemców.

Co dzieje się z imigrantami zatrzymanymi w czasie nielegalnego przekraczania granic lub nielegalnego pobytu w danym kraju?

Każde państwo prowadzi własną politykę wobec osób, które nielegalnie przekroczyły granicę lub nie posiadają dokumentów zezwalających na ich pobyt w danym kraju. W Polsce opieka nad bezpieczeństwem granic spoczywa na Państwowej Straży Granicznej, której zadaniem jest kontrola dokumentów w punktach granicznych oraz zatrzymywanie osób, które przekroczyły granicę poza tymi punktami (np. przez zieloną granicę).

Osoby zatrzymane przez Straż Graniczną pozostają pod jej kontrolą do czasu wyjaśnienia sytuacji prawnej (np. jeśli imigrant złoży wniosek o nadanie statusu uchodźcy, przechodzi pod opiekę Urzędu ds. Cudzoziemców). Jeśli okaże się, że imigrant nie miał prawa wjazdu na terytorium Polski zostaje on zatrzymany w ośrodku deportacyjnym, w którym oczekuje na deportację do swojego kraju. Ośrodki deportacyjne są częściowo lub całkowicie zamkniętymi i strzeżonymi miejscami pobytu. Czas przebywania osoby oczekującej na deportację w ośrodku uzależniony jest od przebiegu postępowania administracyjnego mającego na celu wyjaśnienie sytuacji prawnej osoby oraz od zdobycia środków finansowych pokrywających deportację.

Warto pamiętać, że standardy traktowania osób złapanych w czasie nielegalnego przekraczania granic w różnych krajach mogą być diametralnie różne, przykład pokazany na filmie jest jednym ze skrajnych przypadków.

Skąd pochodzą uchodźcy i imigranci mieszkający w Polsce?

Uchodźcy i imigranci przybywają do Polski z całego świata. Spośród wszystkich krajów nowej Unii, Polska jest krajem, w którym przyjmuje się najwięcej wniosków o nadanie statusu uchodźcy. Według statystyk w Polsce znajduje się około 25 tysięcy uchodźców (licząc wszystkie osoby, którym nadano status uchodźcy od 1992 do 2008 roku), jednakże liczba ta jest trudna do potwierdzenia w przypadku osób, które wyemigrowały do Europy Zachodniej lub wróciły do krajów swojego pochodzenia.

Zdecydowana większość uchodźców w Polsce pochodzi z terytorium Federacji Rosyjskiej. Około 98-99% wniosków o przyznanie statusu uchodźcy w Polsce zostało złożonych przez osoby deklarujące narodowość czeczeńską (są wśród nich jednak mieszkańcy Czeczenii, Inguszetii, Dagestanu, Osetii).

Wśród polskich uchodźców można również znaleźć osoby z takich krajów jak: Białoruś, Ukraina, Gruzja, Armenia, Irak, Afganistan, Pakistan, Somalia, Sudan, Kamerun. Obywatele tych państw stanowią jednak zaledwie 1-2% spośród wszystkich uchodźców w Polsce.

Imigranci (inni niż uchodźcy) przybywają do Polski szczególnie z powodów ekonomicznych i po osiedleniu zajmują się pracą zawodową, pracując najczęściej w branżach takich jak pomoc i opieka domowa, gastronomia, budownictwo. Przybywają legalnie lub nielegalnie, na pobyt stały lub czasowy, z takich krajów jak: Ukraina, Wietnam, Turcja, Indie, Pakistan, Chiny, Federacja Rosyjska.

W przeciwieństwie do uchodźców, imigranci częściej podejmują pracę (legalną bądź nie), zapewniają dzieciom edukację i uczą się języka polskiego. Zarówno uchodźcy jak i imigranci podczas pobytu w Polsce mierzą się z problemami językowymi, edukacyjnymi, prawnymi, zdrowotnymi, psychologicznymi, społecznymi i kulturowymi.

Jaki jest stosunek Polaków/Europejczyków do uchodźców?

Mieszkańcy krajów, w których prowadzona jest polityka wielokulturowości (a w tym programy integracyjne dla cudzoziemców czy edukacja międzykulturowa) w badaniach przychylniej ustosunkowują się do uchodźców. Stosunek ten kształtuje się w zależności od tolerancji na różnice kulturowe, częstość kontaktów z imigrantami oraz przez pojedyncze sytuacje, które nagłaśniane są w mediach (np. o przestępności).

W Polsce badania nad stosunkiem Polaków do cudzoziemców prowadzi np. TNS OBOP. Badania te prowadzone i publikowane są zwykle przed Międzynarodowym Dniem Uchodźcy (20 czerwiec). Wyniki pokazują, że deklaratywnie Polacy są narodem tolerancyjnym wobec osób poszukujących w Polsce schronienia i bezpieczeństwa. Zdecydowana większość Polaków wie, że uchodźca to osoba, która ucieka ze swojego kraju z powodu braku bezpieczeństwa. Większość Polaków kojarzy uchodźstwo z wojną. Około 70% Polaków twierdzi, że powinno się umożliwić życie uchodźcom w Polsce.

Tolerancja oraz humanitaryzm są większe na poziomie deklaratywnym niż na poziomie gotowości do działania, szczególnie w kontaktach indywidualnych z cudzoziemcami. Obrazują to liczby odpowiedzi w takich pytaniach jak: „Czy uważasz, że Polska jest krajem tolerancyjnym? (większa część odpowiedzi na „tak”) oraz „Czy zgodziłbyś się, aby twoja córka/syn poślubił/poślubiła uchodźcę? (mniej odpowiedzi na „tak” w porównaniu z pytaniem poprzednim). Choć większość Polaków twierdzi, że uchodźców należy chronić (72 procent społeczeństwa powołuje się przy tym na historyczne doświadczenia Polaków), zaledwie 16 procent zgadza się, aby pomóc uchodźcom znaleźć pracę, 8 procent – że trzeba zapewnić uchodźcom naukę języka polskiego (badanie TNS OBOP z 2006 r.).

Stosunek do uchodźców kształtuje się również ze względu na kraj pochodzenia uchodźców. Jeśli jest to przedstawiciel kraju, który jest aktualnie negatywnie przedstawiany przez media, mniej osób chciałoby nawiązywać kontakty z tymi uchodźcami. Warto jednak zauważyć, że na pozytywny czy negatywny stosunek do uchodźców nie wpływa dystans kulturowy (innymi słowy niektóre kultury, które postrzegane są jako „egzotyczne” bądź odległe kulturowo są oceniane bardziej pozytywnie).

W jaki sposób imigranci podtrzymują kontakt i pomagają swoim rodzinom, które pozostały w ich rodzinnych krajach?

Osoby opuszczające swój kraj często zostawiają za sobą swój dom, rodzinę, liczne więzi społeczne i zobowiązania. Kontakt ze swoim krajem i najbliższymi jest przy tym niezmiennie ważny. Imigranci utrzymują go właściwie poprzez wszystkie środki komunikowania się i sposoby przekazywania informacji. Kontakt z najbliższymi podtrzymywany jest również przez bezpośrednie spotkania – przedstawiciele wszystkich grup cudzoziemców w miarę możliwości odwiedzają swoje rodziny, czasem niezależnie od legalnego bądź nielegalnego statusu pobytu.

Wielu imigrantów, również tych mieszkających i zarabiających w Polsce, zapewnia swoim rodzinom trwałą pomoc. Najczęściej jest to pomoc finansowa i rzeczowa (wysyłka pieniędzy lub rzeczy materialnych do kraju rodzinnego), ale także pomoc polegająca na stwarzaniu wszelkich warunków, jakie gwarantują bliskim bezpieczeństwo, lepszą edukację, wyższy status społeczny.

Jakie instytucje podejmują działania na rzecz migrantów?

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców <http://www.unhcr.pl>

Biuro Wysokiego Komisarza NZ ds. Uchodźców w Polsce. UNHCR został powołany przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1951 roku. Do głównych działań urzędu należy zapewnienie praw uchodźców oraz pomoc w zapewnieniu azylu lub repatriacji. Na stronach UNHCR znajdują się materiały na temat uchodźców oraz scenariusze zajęć o tej tematyce.

Urząd do Spraw Cudzoziemców <http://www.udsc.gov.pl>

Instytucja publiczna MSWiA. Centralny organ administracji rządowej właściwy w sprawach wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, nadawania statusu uchodźcy, udzielania cudzoziemcom azylu, wyrażania zgody na pobyt tolerowany oraz udzielania ochrony czasowej i uzupełniającej. Poprzez strony UDSC można zgłaszać się do pomocy cudzoziemcom w charakterze wolontariusza.

Rada do Spraw Uchodźców <http://www.rada-ds-uchodzcow.gov.pl>

Instytucja publiczna. Wydaje publikacje dotyczące aktów prawnych odnośnie pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Na stronie znajdują się także informacje dla cudzoziemców dotyczące postępowania administracyjno-sądowego o nadanie statusu uchodźcy w Polsce oraz linki do instytucji i organizacji zajmujących się kwestiami migracji i uchodźstwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich <http://www.brpo.gov.pl>

Instytucja publiczna. Zadaniem Rzecznika jest stanie na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji i innych aktach normatywnych. Cudzoziemcy mogą szukać tutaj pomocy, gdy naruszane są ich prawa człowieka i obywatela.

Fundacja Polska Akcja Humanitarna <http://www.pah.org.pl>

Organizacja pozarządowa. Prowadzi Centrum Pomocy Uchodźcom, które świadczy pomoc materialną, prawną i zawodową osobom starającym się o nadanie statusu uchodźcy bądź już posiadającym status. Fundacja prowadzi wiele programów dla wolontariuszy zainteresowanych bezpośrednią pomocą cudzoziemcom lub edukacją humanitarną.

Stowarzyszenie Jeden Świat <http://www.jedenswiat.org.pl/>

Organizacja pozarządowa. Promuje idee pokoju i porozumienia między ludźmi poprzez międzynarodowy i krajowy wolontariat oraz edukację. Stowarzyszenie umożliwia prowadzenie edukacji na rzecz uchodźców oraz udział w międzynarodowych *workcamps* związanych z tematyką migracji.

Caritas Polska <http://www.caritas.pl>

Organizacja pozarządowa. Instytucja charytatywna Konferencji Episkopatu Polski. Prowadzi "Program poradnictwa psychologicznego, prawnego i społecznego dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce". Organizacja prowadzi działania dla osób zainteresowanych pomocą charytatywną.

Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji <http://www.iom.pl/>

Organizacja międzyrządowa. Jest międzynarodową organizacją zajmującą się problemami wysiedleńców oraz pomocą uchodźcom i migrantom w Europie.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka <http://www.hfhrpol.waw.pl/>

Organizacja pozarządowa. Rozwija kulturę wolności i praw człowieka w kraju i zagranicą. Fundacja prowadzi programy szkoleniowe z zakresu praw człowieka, również w kontekście migracji.

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć <http://www.pomocprawna.org>

Organizacja pozarządowa. Zajmuje się poprawą dostępu do pomocy prawnej oraz podnoszeniem standardu poszanowania praw człowieka. Prowadzi poradnictwo, interwencje oraz wystąpienia o charakterze prawnym, programy edukacyjne, szkoleniowe i informacyjne, a także działalność naukową.

Fundacja Polskie Forum Migracyjne <http://www.forummigracyjne.org>

Organizacja pozarządowa. Działa na rzecz poszanowania praw cudzoziemców w Polsce, głównie poprzez działania informacyjne i edukacyjne (np. prowadzenie infolinii dla cudzoziemców w Polsce oraz wydawanie publikacji opisujących najbardziej aktualne kwestie w migracjach w Polsce).

Stowarzyszenie Emigrant <http://www.emigrant.net.pl>

Organizacja pozarządowa. Zajmuje się pomocą w legalizacji pobytu i pracy cudzoziemców. Oferta organizacji kierowana jest zarówno do firm jak i osób indywidualnych.

Centrum Migranta <http://www.migrant.pl> (Strona w budowie)

Organizacja pozarządowa. Prowadzi działania na rzecz uchodźców i migrantów w zakresie pomocy materialnej, prawnej i zawodowej, głównie na terenie Warszawy i przy ośrodkach dla cudzoziemców. Organizacja współpracuje z osobami zainteresowanymi pracą charytatywną na rzecz cudzoziemców.

Stowarzyszenie Uchodźców w Polsce <http://www.voiceofexile.go.pl>

Organizacja pozarządowa. Stowarzyszenie założone przez uchodźców mieszkających w Polsce, którego celem jest zrzeszanie cudzoziemców ubiegających się o nadania statusu uchodźcy lub posiadających status oraz promocja kulturowej odrębności cudzoziemców.

Gdzie można znaleźć więcej informacji na temat migrantów?

Portal Refugee.pl <http://refugee.pl>/ Gazeta uchodźców.

Portal Migrant.info.pl <http://migrant.info.pl>/ Strona dla uchodźców i migrantów.

Portal Cudzoziemcy.pl <http://www.cudzoziemcy.pl>/ Portal dla cudzoziemców.

Biuletyn Migracyjny <http://www.migration-news.uw.edu.pl>/ Biuletyn Migracyjny wydawany przez Ośrodek Badań Nad Migracjami, Uniwersytetu Warszawskiego.

Portal Kontynent Warszawa <http://www.kontynent.waw.pl>/ Warszawa wielu kultur.